

Alice Elizabeth Kober

Η Αλίκη (Κόμπερ) στη Χώρα της Γραμμικής Β' Γραφής

«[...] ήρχισε δὲ ἡ Ἀμερικανὶς Ἄλις Κώμπερ τὴν εὐμέθοδον ἀνάλυσιν τῶν κλίσεων. Ἄλλὰ ἐν ὄνομα ἐπισκιάζει ὅλα τὰ ἄλλα - τὸ ὄνομα τοῦ Ἄγγλου Μάϊκελ Βέντρις».

Prof. John Chadwick,

Ἡ πρώτη ἑλληνικὴ γραφή, Ὁμιλία γενομένη ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ, τὴν 24ην Μαΐου 1962

**Μια αθόρυβη γυναίκα,
μια μεθοδική ερευνήτρια**

Η Ἀμερικανὶς που ανέφερε στην ομιλία του ο Chadwick υπήρξε μια ακούραστη ερευνήτρια που έβαλε στόχο στη ζωή της να λύσει το γρίφο της Γραμμικής Β'. Δουλεύοντας μεθοδικά στην τραπεζαρία του σπιτιού της, χωρίς να έχει δει ούτε μια πινακίδα, μόνο σχέδια και φωτογραφίες, πλησίασε όσο κανείς άλλος κοντά στη λύση. Ωστόσο σήμερα είναι σχεδόν ολότελα λησμονημένη, γιατί την επισκίασε αυτός που κατάφερε να κόψει το νήμα στον αγώνα δρόμου, ο νεαρός Michael Ventris.

Η Alice Elizabeth Kober (εικ. 1) γεννήθηκε στο Μανχάταν στις 23 Δεκεμβρίου 1906. Παιδί της εργατικής τάξης με γονεὶς μετανάστες από την Ουγγαρία, κατάφερε να σπουδάσει στο Κολέγιο Hunter κερδίζοντας υποτροφία. Αποφοιτώντας από το Κολέγιο άρχισε να διδάσκει στο Hunter, ενώ παράλληλα ξεκινούσε μεταπτυχιακό στις κλασικές σπουδές στο Columbia. Το 1930, πριν ακόμη πάρει τον τίτλο της διδάκτορος, άρχισε να εργάζεται ως επίκουρη καθηγήτρια στο Κολέγιο Brooklyn.

Η ενασχόλησή της με τη Γραμμική Β' ξεκίνησε σε ηλικία 21 ετών με την αποφοίτησή της από το Κολέγιο.



1. Η Alice Kober το 1946.

Επειδή της έλειπαν βασικές γνώσεις για το εγχείρημα που ανέλαμβανε άρχισε να μελετά συστηματικά στον ελεύθερο χρόνο της αρχαιολογία, γλωσσολογία, στατιστική και αρχαίες γλώσσες μεταξύ των οποίων σανσκριτικά.

Δεν παντρεύτηκε ποτέ και η ζωή της ήταν διδασκαλία στο Κολλέγιο, δουλειά στο σπίτι να διορθώνει γραπτά και να προετοιμάζει τα μαθήματά της, και στον ελεύθερο χρόνο της μελέτη, μελέτη, μελέτη, πλήρως αφοσιωμένη σε αυτό που θεωρούσε ως το πραγματικό έργο της ζωής της.

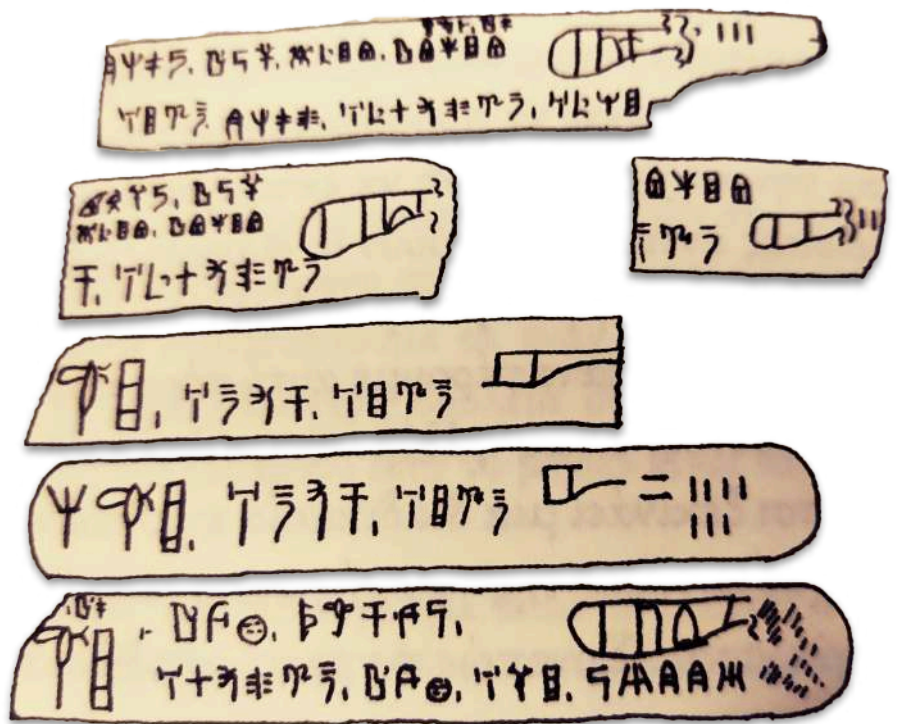
Στα ίχνη της Γραμμικής Β'

Ενώ οι άλλοι ερευνητές διατύπωναν εικασίες για τη γλώσσα των επιγραφών και ο καθένας είχε τη δική του θεωρία, η Kober ενδιαφερόταν πρώτιστα για τη δομή της γραφής.

Ξεκίνησε τη μελέτη έχοντας στη διάθεσή της πολύ λίγες πινακίδες, όσες είχε δημοσιεύσει ο Evans το 1909 στο *Scripta Minoa I*. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1935, με τη δημοσίευση του 4ου τόμου του *Palace of Minos* είχε πλέον στα χέρια της περί τις 200 επιγραφές (εικ. 2). Και πάλι αυτό εξακολουθούσε να είναι ένας πολύ μικρός αριθμός συγκριτικά με το σύνολο των επιγραφών της Κνωσού.

Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος και το πολύτιμο χαρτί

Η Kober ταξινομώντας τα σημεία της Γραμμικής Β' κατέγραφε τις σημειώσεις της σε χοντρά λογιστικά κατάστιχα. Με την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου όμως, το χαρτί και τα τετράδια έγιναν δυσεύρετα και άρχισε να μηχανεύεται διάφορα κόλπα να βρει τετράδια. Όταν δεν έβρισκε έκοβε με το χέρι κάρτες 5 x 7,5 εκ. από οποιοδήποτε χαρτί έπεφτε στο χέρι της: εξώφυλλα βιβλίων, καρτ ποστάλ, φυλλάδια. Μέχρι το τέλος της σύντομης



2. Πινακίδες των αρμάτων. Η Kober τις αντέγραψε με το χέρι από το βιβλίο του A. Evans, *Palace of Minos*.



3. Αυτοσχέδιες κάρτες ευρετηρίου σε χαρτόκουτες τσιγάρων.

ζωής της πρέπει να έκοψε και να έγραψε 180.000 στατιστικά δελτία τα οποία ταξινομούσε σε χαρτόκουτες τσιγάρων που η ίδια είχε καπνίσει (εικ. 3).

Στις κάρτες κατέγραφε τη συχνότητα εμφάνισης των συλλαβογραμμάτων, τη θέση που είχε το συλλα-

βόγραμμα στις λέξεις (πρώτη, δεύτερη, τελευταία) με ποιο συλλαβόγραμμα και πόσο συχνά συνοδεύονταν το κάθε ένα συλλαβόγραμμα και τελικά κατάφερε να δημιουργήσει με τις καρτέλες της μια αναλογική «βάση δεδομένων».

	Φωνήεν 1	Φωνήεν 2
Σύμφωνο 1	𐀀	𐀁
Σύμφωνο 2	𐀂	𐀃
Σύμφωνο 3	𐀄	𐀅
Σύμφωνο 4	𐀆	𐀇
Σύμφωνο 5	𐀈	𐀉

4. Ο κάνναβος της Kober: Τα συλλαβογράμματα της πρώτης οριζόντιας στήλης αρχίζουν με το ίδιο σύμφωνο αλλά λήγουν σε διαφορετικό φωνήεν (όποιο και αν είναι) ενώ στην πρώτη κάθετη στήλη αρχίζουν με διαφορετικό σύμφωνο, αλλά μοιράζονται το ίδιο φωνήεν.

	Φωνήεν 1	Φωνήεν 2
Σύμφωνο 1	KA	KE
Σύμφωνο 2	MA	ME
Σύμφωνο 3	NA	NE
Σύμφωνο 4	PA	PE
Σύμφωνο 5	TA	TE

5. Κάπως έτσι θα ήταν ο κάνναβος, αν μεταφέραμε το παράδειγμα στα ελληνικά, με εντελώς υποθετικές φωνητικές αξίες.

Η αναμέτρηση με τον γρίφο
Στα τέλη του 1945 πήρε ετήσια υποτροφία από το Ίδρυμα Guggenheim για να αφιερωθεί απερίσπαστη στη μελέτη της. Η χαρά της που είχε αποδεσμευτεί από την διδασκαλία και τα άλλα καθήκοντά της στο Κολλέγιο ήταν μεγάλη.

«Ποτέ στο παρελθόν δεν μπόρεσα να δουλέψω απερίσπαστα για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα. Μου παίρνει ένα μήνα για να κάνω αυτό που πριν ήταν δουλειά ενός χρόνου» γράφει ενθουσιασμένη σε μια αναφορά προόδου προς το Ίδρυμα Guggenheim.

Παράλληλα είχε ξεκινήσει τη συνεργασία της με το *American Journal of Archaeology (AJA)*, συνεργασία που γέννησε μια θερμή φιλία με τον νεαρό αρχαιολόγο John Daniel, τον εκδότη του περιοδικού.

Το άρθρο που δημοσίευσε εκείνη τη χρονιά στο *AJA* με τίτλο «Ενδείξεις γραμματικής κλίσης στις πινακίδες των αρμάτων» ήταν ένα πολύ σημαντικό βήμα προόδου. Αποδεικνύοντας οριστικά ότι επρόκειτο για μια κλιτή γλώσσα απέκλειε γλώσσες

φτωχές ως προς την κλίση, περιορίζοντας το εύρος των υποψηφίων γλωσσών.

Το ταξίδι στο Λονδίνο

Το Νοέμβριο του 1946 επικοινώνησε με τον Sir John Myres, ο οποίος είχε διατελέσει βοηθός του Evans και είχε κληρονομήσει τη βαρύτερη ευθύνη της έκδοσης του *Scripta Minoa II*. Στην επιστολή της, ζητούσε να δει κάποιες αδημοσίευτες πινακίδες. Όταν λίγο καιρό μετά έλαβε θετική απάντηση, δεν πίστευε στην καλή της τύχη.

Τον Μάρτιο του 1947 σάλπαρε για την Αγγλία. Θα έμενε πέντε εβδομάδες στην Οξφόρδη για να αντιγράψει στο χέρι όσες περισσότερες επιγραφές μπορούσε από τις φωτογραφίες και τα σχεδιάσματα του Έβανς. Καθώς προετοιμαζόταν για την Οξφόρδη έκανε σκληρή προπόνηση, αντιγράφοντας πινακίδες από την δημοσίευση του Φιλανδού φιλόλογου και ιστορικού J. Stundwall. Χρονομετρούσε τις επιδόσεις της και, όπως έγραψε στον Myres, μπορούσε να αντιγράψει 100-125 επι-

γραφές σε μια εργάσιμη ημέρα 12 ωρών!

Κατά την παραμονή της στην Αγγλία ο Myres της επέτρεψε να αντιγράψει όσες επιγραφές ήθελε υπό τον όρο να μην δημοσιεύσει τίποτα μέχρι να εκδοθούν τα *Scripta Minoa II*. Η Kober του πρότεινε να βοηθήσει στη δημοσίευση, σκεπτόμενη ότι όσο πιο γρήγορα εκδιδόταν ο τόμος τόσο πιο γρήγορα θα μπορούσε να προχωρήσει στις δημοσιεύσεις της.

Επιστροφή στη ρουτίνα

Γνωρίζοντας πόση δουλειά την περίμενε ζήτησε ανανέωση της υποτροφίας, αλλά η απάντηση την απογοήτευσε. Άλλη μια μεγάλη απογοήτευση είχε πάρει λίγους μήνες πριν από τον Blegen, ο οποίος της είχε αρνηθεί την πρόσβαση στις πινακίδες της Πύλου.

Έτσι τον Σεπτέμβριο του 1947 αναγκαστικά επέστρεψε στο Κολλέγιο και στα διδακτικά της καθήκοντα. Στο μεταξύ ο εκδότης του *AJA*, είχε την ιδέα της ίδρυσης ενός Κέντρου Μινωικών Γλωσσικών Ερευνών στη Πενσυλβάνια και σκεφτόταν την Kober για τη θέση της Διευθύντριας. Συμπωματικά την ίδια περίοδο είχε μείνει κενή μια θέση στο τοπικό πανεπιστήμιο και ο Daniel της πρότεινε να υποβάλει αίτηση υποψηφιότητας.

Τα «τρίδυμα της Kober»

Μελετώντας τις λέξεις των επιγραφών εντόπισε κάποιες που είχαν κοινή κατάληξη. Π.χ. η λέξη 𐀓𐀖𐀀𐀃 έχει την ίδια κατάληξη με τη λέξη 𐀓𐀖𐀀𐀃

Την κατάληξη αυτή την ονόμασε «πτώση I» και παράλληλα εντόπισε άλλες δύο «πτώσεις», όπως φαίνεται στο ακόλουθο παράδειγμα:

- Πτώση I : 𐀓𐀖𐀀𐀃
- Πτώση II : 𐀓𐀖𐀀𐀃
- Πτώση III: 𐀓𐀖𐀁

Αυτές οι τριάδες, που ο Ventris ονόμαζε χαριτολογώντας «τα τρίδυ-

μα της Kober», επρόκειτο να διαδραματίσουν πολύ σημαντικό ρόλο στην αποκρυπτογράφηση, αλλά εκείνη δεν έζησε για να το δει.

Ο κάνναβος ...

Στο άρθρο με τίτλο «Οι μινωικές γραφές: Δεδομένα και θεωρίες», που δημοσιεύτηκε στο *AJA* το 1948, η Kober επικεντρώθηκε στο τρίτο συλλαβόγραμμα των «τριδύμων» της. Τοποθέτησε πάνω σε ένα κάνναβο (σχάρα) δέκα συλλαβογράμματα που είχε εντοπίσει σε αυτή τη θέση, προσπαθώντας να δείξει τις σχετικές συνάφειες μεταξύ τους, όπως φαίνεται στο παράδειγμα (εικ. 4 και 5).

... και το «κουμπί»

Τον Δεκέμβριο του 1947 έκανε μια μικρή αλλά σημαντική ανακάλυψη, επειδή όμως είχε ήδη παραδώσει για δημοσίευση το άρθρο της στο *AJA*, δεν πρόλαβε να την συμπεριλάβει και την συζήτησε στην αλληλογραφία της με τον εκδότη. Ήταν η ερμηνεία του σημείου ⊕ το οποίο πολύ σωστά αναγνώρισε ότι είναι ο σύνδεσμος και. Τρία χρόνια αργότερα στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε και ο Ventris.

Αρσενικό και θηλυκό

Οι ερευνητές των πινακίδων είχαν παρατηρήσει τη διάκριση του φύλλου στα ιδεογράμματα που αναφέρονταν σε ζώα ή ανθρώπους (αρσενικό-θηλυκό), αλλά δεν μπορούσαν να καταλήξουν ποιο είναι ποιο. Η Kober έλυσε τον γρίφο με βάση τις δύο λέξεις για το ΣΥΝΟΛΟ 𐀓𐀔 και 𐀓𐀕, διαπιστώνοντας ότι η πρώτη αναγραφόταν όταν καταμετρούσαν άντρες και η δεύτερη γυναίκες και αντίστοιχα αρσενικά και θηλυκά ζώα.

Η σχέση με τον Ventris

Υπήρξε μια επικοινωνία μεταξύ τους· συναντήθηκαν και μια φορά στην Αγγλία το 1948, αλλά η Kober τον θεωρούσε ερασιτέχνη και

δεν είχε σε ιδιαίτερη εκτίμηση τον νεανικό ενθουσιασμό του. Η ίδια δεχόταν πολλές επιστολές από ερασιτέχνες μελετητές αρχαίων γραφών που μάλλον την ενοχλούσαν. Αυτό δεν σημαίνει ότι είχε δει στον Ventris έναν ανταγωνιστή. Άλλωστε θεωρούσε ότι «στην επιστήμη δεν έχουν θέση οι αντιζηλίες» και ότι «το σημαντικό είναι η λύση του προβλήματος και όχι ποιος το λύνει».

Μια γυναίκα σε πανεπιστημιακή θέση;

Τώρα μας φαίνεται παράξενο να το συζητάμε, αλλά την εποχή εκείνη οι γυναίκες δεν θεωρούνταν κατάλληλες για την καθηγεσία. Έτσι, όταν η Kober ζήτησε συστατική επιστολή από τον καθηγητή που της δίδασκε σανσκριτικά, εκείνος της απάντησε έκπληκτος:

«[...] δεν είχα ιδέα ότι το Πανεπιστήμιο της Πενσυλβάνια είχε ποτέ διορίσει ή θα μπορούσε να διορίσει μια γυναίκα σε κάποια σημαντική θέση».

Ο καθηγητής Edgerton είχε δίκιο, το Πανεπιστήμιο δεν της έδωσε τη θέση, αλλά την ονόμασε «Συνεργάτιδα Ερευνών» στο υπό ίδρυση Μινωικό Κέντρο, τίτλος τιμητικός, αλλά άμισθος.

Χρόνος, ένας σκληρός αντίπαλος

Έτσι η Kober επωμίστηκε ένα ακόμα βάρος που ήρθε να προστεθεί στον τεράστιο όγκο δουλειάς, να διδάσκει στο Κολλέγιο, να μελετά τη Γραμμική Β', να διορθώνει το χειρόγραφο του Myres, να επιμελείται την έκδοση των *Scripta Minoa* II, να δακτυλογραφεί τα χειρόγραφα για το *Scripta Minoa* III...

Και ενώ η ίδια παραπονιόταν ότι δεν της έφθανε ο χρόνος, άρχισαν να εκδηλώνονται την άνοιξη του 1949 τα πρώτα προβλήματα υγείας που θα την οδηγούσαν στο νοσοκομείο, μετά σε μακροχρόνια αναρρωτική άδεια και τελικά στον θάνατο στις 16

Μαΐου του 1950, σε ηλικία μόλις 43 ετών.

Τι θα συνέβαινε αν δεν είχε πεθάνει τόσο πρόωρα; Θα είχε καταφέρει να λύσει πρώτη τον γρίφο; Ίσως ναι, ίσως όχι... Ποιος μπορεί να πει; Το σίγουρο είναι ότι θα χαιρόταν πολύ!

Εύη Πίνη

Αρχαιολόγος
Εφορεία Αρχαιοτήτων
Πειραιώς και Νήσων

Βιβλιογραφία

- Fox M. 2020, *Στον λαβύρινθο της Γραμμικής Β* (μετάφραση-επιμέτρο, Χ.Ε. Μαραβέλιας), Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο.
- MacGillivray J.A. 2000, *Minotaur: Sir Arthur Evans and the archaeology of the Minoan myth*, Hill and Wang, New York.
- Chadwick J. 1962, *Γραμμική Β. Η πρώτη ελληνική γραφή* (μετάφραση, Δ. Τζωρτζίδης), Αθήνα.
- Chadwick J. 1997, *Ο Μυκηναϊκός Κόσμος* (μετάφραση-επιμέλεια, Κ.Ν. Πετρόπουλος), Gutenberg, Αθήνα.
- Robinson A. 2002, *The Man Who Deciphered Linear B: the story of Michael Ventris*, Thames & Hudson, New York.
- Ruiperez S. & Melena J. 1996, *Οι Μυκηναϊκοί Έλληνες*, Εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα.